

URN:NBN:NL:UI:10-1-112999 - Publisher: Igitur publishing
Content is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 License
Anno 27, 2012 / Fascicolo 1 - Website: www.rivista-incontri.nl

Cavalcanti voor een breed publiek

Recensie van: G. Cavalcanti, *Rime*, R. Rea & G. Inglese (eds.),
Roma: Carocci, 2011, 322 p., ISBN 978-88-430-5797-9, € 23,00.

David Napolitano

Onlangs is een nieuwe editie van de liefdespoëzie van Guido Cavalcanti verschenen in de reeks *Classici italiani* van uitgeverij Carocci. De uitgave vloeit voort uit een samenwerkingsverband tussen twee onderzoekers die momenteel verbonden zijn aan de *Università degli Studi di Roma 'La Sapienza'*, Roberto Rea en Giorgio Inglese. Beiden hebben reeds ruimschoots hun sporen in het onderzoek rond het werk van Guido Cavalcanti verdiend: Giorgio Inglese schreef gezaghebbende studies inzake de interpretatie van de meest commentarierde *canzone* uit Guido Cavalcanti's *Rime*, *Donna me prega* (1995, 2000), terwijl Roberto Rea's werk over het lexicon van Guido Cavalcanti (2008) werd bekroond met de *Aldo Rossi*-prijs voor het beste Italiaanse proefschrift op het gebied van de filologie. Op uitnodiging van Giorgio Inglese, coördinator van het wetenschappelijk comité dat over deze reeks waakt, heeft Roberto Rea uiteindelijk het leeuwendeel van dit editieproject voor zijn rekening genomen, waarbij Giorgio Inglese voor de tekst van en het commentaar bij het reeds aangehaalde *Donna me prega* (pp. 147-161) heeft getekend.

Volledig in lijn met de algemene doelstellingen van de klassiekenreeks beoogt deze editie, vervat in een handig pocketformaat, een ruim publiek te bereiken. Zij vormt daarmee een welkome aanvulling op de edities van Domenico De Robertis (1986) en Letterio Cassata (1993), die inmiddels niet meer in de handel beschikbaar zijn.

Het werk zelf kent een klassieke opbouw. Na een algemene inleiding (pp. 13-32) en een korte uitleg inzake de gemaakte editiekeuzes, zoals het aansluiten bij de tekst van De Robertis (zie hieronder) (pp. 33-39), volgt de commentarierde editie van de 52 welbekende *rime d'amore* en van daarmee verband houdende correspondentie met derden (zoals Gianni Alfani of Guido Orlandi) (pp. 41-300), en eindigt het werk met een beknopte bibliografie (pp. 301-316), een manuscriptenlijst (p. 317) en een naam- en zaakregister (pp. 319-322).

In de uitvoerige inleiding komen de voornaamste feiten uit het leven van Guido Cavalcanti (1250/9-1300) aan bod en wordt de Cavalcantiaanse poëzie ook in het juiste literair-historische kader, binnen de '*Dolce Stil Novo*'-beweging, geplaatst. Het traditioneel benadrukte basiskarakter van deze liefdeslyriek -namelijk een doorgedreven, introspectieve ontleding van de liefde als een irrationele, negatieve passie (*l'amore che distrugge*)- wordt op een toegankelijke wijze uitgelegd, gevoed door een grondige vertrouwdheid met de betreffende secundaire literatuur en

tegelijkertijd gekenmerkt door voldoende oog voor nuance (bijvoorbeeld door te wijzen op de aanwezigheid van een euforische, meer vitale beschrijving van de liefde in het werk van Guido Cavalcanti). In lijn met de algemene opzet van het werk en het beoogde doelpubliek is het voetnotenapparaat uiterst beperkt gehouden.

Op tekstueel vlak valt de editie, zoals gezegd, zo goed als volledig terug op het reeds vermelde werk van De Robertis (op pp. 37-39 staat een beperkte lijst van afwijkingen), waarbij de traditionele volgorde van de *rime* van Guido Favati (1975) is aangehouden. De enige redactionele vernieuwing bestaat in het aanbrengen van een duidelijkere scheiding tussen de 52 *rime d'amore*, elk voorzien van een Romeins cijfer (bv. LII), en de correspondentie die hiermee verband houdt, ondergebracht in een afzonderlijke appendix en aangeduid met een combinatie van Romeinse en Arabische cijfers (bv. I.2).

Elk gedicht wordt voorafgegaan door een inleidend hoofdstuk, waarin het gedicht in zijn context wordt geplaatst en de inhoud kort wordt toegelicht. Daarbij wordt een vormaanduiding van het gedicht gegeven (bv. *ballata*), het rijmschema weergegeven en de structuur ontleed. Het gedicht als zodanig is vervolgens voorzien van een annotatie in de vorm van voetnoten. In tegenstelling tot wat het geval is bij een annotatie in de vorm van eindnoten (bijvoorbeeld gehanteerd door Cassata), levert dit een paginabeeld op waarbij een gedicht niet doorlopend op één enkele pagina kan worden gelezen, maar over verschillende pagina's wordt behandeld, telkens een paar regels per keer. Deze keuze heeft het niet onbelangrijke voordeel dat de minder geïnteresseerde lezer – en dus de grotere gebruiker van de annotaties – niet voortdurend naar verschillende pagina's moet bladeren om de tekst te begrijpen. Deze annotatie slaagt er daarnaast ook goed in om het middeleeuwse poëtische woordgebruik voor de moderne lezer toegankelijk te maken. Bij *Donna me prega* is dit zelfs zo ver doorgetrokken dat er in een voorafgaande parafraze van het gehele gedicht is voorzien om de moderne lezer door deze ingewikkelde compositie heen te gidsen. In dit commentaar is er ook ruimte gelaten voor het vermelden van interpretatievraagstukken en tekstuele discussiepunten. Opnieuw zijn de verwijzingen naar secundaire literatuur hierbij bewust beperkt gehouden. De meer academisch geïnteresseerde lezer wordt via de voetnoten doorverwezen naar de eerdere werken van beide auteurs of naar de vermelde standaardedities.

De specialist die op zoek is naar een variantenapparaat, een concordantietabel van gehanteerde termen of een lijst met intertekstuele verbanden blijft aangewezen op de editie van Cassata. Voor de gemiddelde lezer zullen de achterin opgenomen bibliografie, manuscriptenlijst en naam- en zaakregister ruimschoots volstaan. Wel zou de toevoeging van een alfabetische lijst van de beginverzen van de gedichten met bijhorende pagina, zoals aanwezig in de edities van zowel De Robertis als Cassata, nuttig zijn geweest. Deze gedichten worden immers in het algemeen aangeduid met hun beginverzen (en niet zozeer hun nummer), waardoor de gemiddelde lezer in het slechtste geval de volledige, niet-alfabetische inhoudsopgave moet doorlopen alvorens hij de correcte paginaverwijzing naar het door hem gezochte gedicht kan terugvinden.

Maar los van deze kleine suggestie, is het oordeel over deze editie overwegend positief. Hoewel zij, als gezegd, voor de specialist op dit terrein geen grote verrassingen bevat, slaagt de editie zeker in haar opzet om een ruim publiek toegang te bieden tot de lang niet eenvoudige poëzie van Guido Cavalcanti, een van de belangrijkste sleutelfiguren binnen de Italiaanse middeleeuwse poëzie.

David Napolitano

Ph.D in History. University of Cambridge- Herrick House, Flat 1 (Trinity Hall)
Storey's Way, Cambridge CB3 0DZ (UK) - dphn2@cam.ac.uk David Napolitano